

LOODUS JA GEOGRAAFIA

1. „Hoidke silmad lahti, siis näete palju. Hoidke kõrvad lahti, siis kuulete palju. Ärge võõrduge loodusest. Lapsed tunnevad automarke, aga naksurit ja jooksiklast ei eralda, tihti ei tee vahet isegi nisu ja odra vahel.“ See tsitaat pärineb raamatust „Läbi aastaegade“. Siberlasest põllumees – bioloog (1909 – 1996) sündis täpselt samal kuupäeval (12.veebruari) sada aastat hiljem kui loodusteadlane Charles Darwin. Ta kasvas Kogrejärves nutriaid ning avaldas selle kogemuse kohta ka raamatu. Eestis oli see habeme ja piibuga mees aga kindlasti tuntuim..... Kes ja mis alal?

2. Imselt paar aastat tagasi laevade ballastveega Läänemerre ilmunud ..... on osutunud väga kohanemisvõimeliseks ja paljuneb hirmuäratava kiirusega. Ta on ohuks räimede (Eesti rahvuskala) ja kilude arvukusele, kuna sööb sama toitu. Tartu Ülikooli eesti Mereinstituudi vanemteadur Henn Ojaveeri hinnangul on ..... potentsiaalne mõju Läänemerele suurem kui mis tahes teise seni meile sisse toodud võõrliigi oma. Looduslikke vaenlasi tal Läänemeres ei ole. Varasemad uuringud näiteks Mustas meres ..... mõju kohta on näidanud, et vähem kui kümne aastaga vähenes seal mitme kalaliigi populatsioon rohkem kui kümme korda. Kellest jutt?

3. Küsitav taim (*Knautia arvensis*) on kergesti tuntav nõobile sarnanevate lillakate õisikutega niidulill uniohakaliste sugukonnast. Hea meetaim, midakülastavad mesilased, teised putukad, kuid ka liblikad. M.J. Eiseni järgi on nimi tulnud vanaaegsest Lõuna-Eestis tuntud sõnast, mis tähendab naissoost kurivaimu, kurjavaimu tüdruku või ema. Rahvapärased kutsutakse teda ka näiteks jaaninupuks, sest tal oleval jaaniõöl nõiduslikud võimed. Vähem on levinud nimed krambirohi, naisterohi ja langetõverohi, tulenevalt rahvameditsiini kasutusvaldkondadest. Vahvaid nimesid on veel teisigi: Kalevipoja kuuenööp, Vanapagana püksinööp, pääsukeseohak, pudrulill, tulekahjurohi jt. Mis taim?

4. Seda haigust tunti juba 70 – 80 aastat tagasi Põhja – Ameerikas. Haigus kahjustab männikuid. Mändi toidavad teise ja kolmanda aasta okkad. Haigus võtab aga ära just vanemad okkad ning selle tagajärjel puu nõrgeneb ning satub teiste kahjustavate tegurite ohvriks ning mõne aja pärast hukkub. Haiguse vastu ei ole seni tõrjevõimalusi leitud ning haigus on hakanud levima ka Eestis kahjustades meie levinumat puuliiki mändi ja nakatades isegi mägimände. Mis haigus?

5. Möödunud aastal kanti loodusimena UNESCO maailmapärandi loendisse maailma noorimaid saari, 1963 – 1967 merealuse vulkaanipurske tulemusel Islandi lõunaranniku ... saarestiku lõunapoolseima saarena tekkinud Surtsey. Saar on range kaitse all ja on omamoodi looduslik teaduslabor, kus kogutakse andmeid sellest, kuidas taimed ja loomad koloniseerivad uut maad. Saarestiku ainsa asustatud saare Heimaey elanikud kutsuvad Surtseyd „rotiks“, sest tema siluett meenutab tõesti pikasabalise roti külgvaadet. Saarestik kannab sarnast nime ühe Ed.Vilde tegelaskuju; ühe eesti dirigendi ja ühe endise laulja perekonnanimega. Nimetage saarestik.

POLIITIKA

6. Küsitav mees sündis 1914.a. Kuressaares. Tema vanematele kuulus Tiinuse rüütlimõis Anseküla kihelkonnas Saaremaal. 1919.aastal kolis perekond Saksamaale. Ta õppis Königsbergi Ülikoolis õigusteadust, 1934.aastal astus vabatahtlikult sõjaväkke. II Maailmasõjas teenis ida-rindel tankikompanii- ja pataljoniülemana. Pärast pääsemist Stalingradi kotist ja piiramisrõngast Miussi ääres, kutsuti ta maaväe kindralstaabi ülema adjutandiks, kellena oli ajavahemikus 1944 juuli kuni 1945 aprill, tunnistajaks Adolf Hitleri viimastele elukuudele. Kunagine töötamine Wehrmachi ohvitserina ning vangipõli ei saanud

takistuseks tema hilisemale töötamisele Saksa esindajana NATO peakorteri planeerimisosakonnas Washingtonis. Tema 2005.a. ilmunud prantsuskeelne mälestusteraamat ilmus eesti keelde tõlgituna 2008.aastal pealkirjaga „Hitleri viimased päevad“. Kes?

7. Kes on pildil?

8. Missuguse tuntud poliitiku lapsepõlvest pärinev perekonnapilt?

9. Ta on sündinud 23.12.1953.a. Madridis. Hariduse sai Oxfordi ülikoolis. Valdab vabalt inglise, vene, prantsuse ja hispaania keelt. Loeb ja kõneleb ka saksa, itaalia ja araabia keelt. Ta arvab, et monarhia peamiseks eeliseks on sõltumatus parteidest, rahakottidest ja erahuvidest. Vabariik olevat aga üles ehitatud aktsiaseltsi põhimõttel. Seal on kaine arvestus, kuid pole hinge. On olnud abielus Saksa- ja Preisimaa keiserliku koja liikme prints Franz – Wilhelmiga. Kes?

10. Ta sündis 18.08.1939 Bremenis. Tema ema oli CIA agent ning USA armee major, isa kuulus saksa laevakapten, kellel endanimeline kaldapromenaad sünnilinnas. 1959.a. kohtus ta Fidel Castrogaga. Peagi sündis sellest armuafäärist poeg. Frank Strugis värbas küsitava tööle CIA-sse, kus talle anti üheks ülesandeks mürgitada Kuuba riigijuht. Ta on kuulunud rahvusvahelisse antikommunistlikku brigaadi, kus täitis paljusid salajasi ülesandeid. Armuafäärist Venezuela eksdiktator Marcos Perez Jimeneziga sündis tütar Monica, kellest sai filminäitlejanna. 1977.aastal antud intervjuus andis teateid „Operatsioon 40“ osalenud Lee Harvey Oswaldi tegevuse kohta seoses ettevalmistustega J.F.Kennedy kõrvaldamiseks. Tema mälestusteraamat „Minu kallid Fidel“ ilmus tõlkena 2008.aastal. Õigused selle naise elu puudutavate ekraaniteoste loomiseks omandas Oliver Stone. Kes?

TEADUS JA TEHNIKA

11. Kes on fotol olev teadlane?

12. Libapreemia Ig Nobel on 1991.aastast välja antav „päris „ Nobeli preemiate paroodia, mida antakse välja tõesti reaalselt tehtud veidrate uuringute eest. Keemia vallas anti mullune preemia üle Harvardi ülikoolis toimunud tseremoonial Jaapani teadlasele Mayu Yamamotole, kes uuris, kuidas valmistada lehmäsõnnikust ..... Aine keemiline nimetus on 4-hüdroksü-3-metaoksübensaldehüüd ning looduslikult leidub seda glükosiidi Mehhikos kasvava käpalise ... planifolia kupardes (fotol). Kasutatakse maiustustes, parfüümide valmistamisel. Mida siis soovis teadlane valmistada ?

13. Millise toote kasutamise eel poseerivad pildil Virgini juht sir Richard Branson ja ja piloot Geoff Andraesen?

14. Sellenimelist autot esitles 1957.a. New Yorgis katoliku preester Alfred Juliano, väites et tema lennukatest insenerimõtetest sündinud auto on maailma kõige turvalisem neljarattaline. Üldsus nimetas seda aga kõige koledamaks autoks maailmas, võrreldes teda haigutava vaalaga. Tootjaid ei leidunud ning mõte liiklust turvalisemaks muuta lõppes preestri pankrotiga. Ometi oli auto varustatud turvavöödega, avarii korral sõitjaid kaitsva turvapuuriga, külgekoppõrke eest kaitsvate turvatalladega, avarii korral painduva roolirattaga ja pehme armatuurilauaga. Hiljuti taasavastatud auto seati töökorda inglase Andy Sandersi poolt. Sarnast nime kannab ka üks jumalanna antiikmütoloogiast. Kuidas oli auto nimi?

15. Nimetage need kaks maailmakuulsat teadlast, (loodusteadlane ja matemaatik), kes seiklevad Daniel Kehlmani menuraamatus „Maailma mõõtmine“ ? Kriitikud on selle teose puhul tõmmanud paralleele Andrus Kivirähki „Rehepapiiga“.

MUUSIKA

16. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia 90.juubeliürituste raames avatakse juunis 2009.aastal ühe mõisa seinal mälestustahvel, märkimaks fakti, et selles mõisas töötas õppeasutus 1944.aasta suvel. Kool töötas ajutisena seal peale seda, kui Tallinna pommitamisel 9.märtsil hävis kooli õppehoone ning peaaegu kogu sisustus. Kuigi läbi häda sooritasid nimetatud aasta lõpetajad oma lõpueksamid Tallinnas, toimus lõpuaktus juba nimetatud mõisa õuel suure tammepuu all. Lõputunnistuse sai seal ka näiteks helilooja Eugen Kapp. Kool avati Tallinnas uuesti 1944.aasta septembris, pärast ajutiste ruumide saamist ja sisustamist. Ka käesoleva aasta lõpuaktus kavatakse pidada samas mõisas ning lõpetajad istutavad mõisaparki mälestuseks puid. Nimetage mõis.

17. Oktoobris 2008 Tallinna külastanud bänd pärineb Suurbritanniast. Neid peetakse alguse panijaiks muusikastiilile nurave. Ansambli esimene ja seni ainuke kauamängiv „Myths Of The Near Future“ tõi neile hulganisti auhindu, sh. Briti mainekama - Mercury Music Prize. Teine plaat peaks ilmavalgust nägema kevadel. Ansambli nimi tähendab tõlkes - karjuma; kõva kisa tegema. Nimetage ansambel.

18. Eesti regilaulu järgi tehti kannel kolme kala luudest ning neiu juustest. Nimetage need kolm kala, mis sobivad punktiiridele: põhi ..... lõualuust; kaas ..... kulmuluust; pulgad .....hammastest.

19. See kuulus tšellist ja helilooja (1927 – 2007) oli tegev ka kõikvõimalikes poliitilistes ettevõtmistes: toetas B.Pasternaki sugulasi Nobeli tseremoonial, kuhu laureaati ennast ei lubatud, ta võitles D.Šostakoviči hea nime eest, andis ulualust A.Solzenitsõnile, mille eest kaotas ise kodakondsuse ja kõik aurahad. Elas pagulasena USA-s 1974 – 1990. Ta oli kohal, kui Berliini müür langes ning esines seal improviseeritud kontserdiga, Moskva sündmuste ajal, kui B.Jeltsin soomakil kõnet pidas, istus muusik püssimeeste hulgas, tšello süles. Arvo Pärt on talle pühendanud tšellokontserdi „Pro et contra“. Ta suri samal ajal meie Pronksmehe sündmustega ning teade vene pressis tema surmast pidi andma teed Pronksmehe sündmuste teadetele. Kes oli see muusik, kes oli õpetajaks ka Eri Klasile?

20. Helind. Nimetage helilooja ja teos.

SPORT

21. Seda purjekaklassi kutsutakse purjetamise vormel – 1 – ks, sest suurtel kiirustel kerkivad nad veepinna kohale, pakkudes vaatamängulist elamust. 2x MM on Rohan Veal, üks väheseid naisi selles paadiklassis on Samantha England. Eestlastest tuli juunioride MM Sten – Mark Bachmann. Lootused on, et paadiklass lülitatakse 2016.aasta OM kavva. Kuidas on paadiklassi nimi?

22. Tema nimel on Kurtide maailmarekordid 110mtj (14,39); seitsmevõistluses (5062); Euroopa rekordid odaviskes (45.85) ja 60m tj (8,99), neist kolm esimest püstitatud 2008. aastal. Mullu oli ta Kurtide I MM-i edukaim sportlane kolme kuld- ja ühe pronksmedaliga. Unistuseks on osaleda 2009.a. Kurtide OM Taivanil. Fotol koos oma treeneriga. Kes?

23. Olümpiamängude kõigi aegade medalivõitjate TOP 10 juhhib Michael Phelps. Peale tema on selles edetabelis veel 3 ujukat, 2 riistvõimlejat, 2 kergejõustiklast, 1 aerutaja ja vaid 1 talisportlane. Kes?

24. Olümpiavõitjaid on Eestimaal alati soojalt tervitatud ja neile erinevaid kingitusi tehtud. Fotol on OV Gerd Kanter jäädvustatud ühe seltsi juhtkonna keskel. Selts pidas OV-t meele samasuguse kingitusega, mille sai 1936.a. ka 2xOV Kristjan Palusalu. Mis seltsi liikmeks astus Gerd Kanter ja mis talle kingiti?

25. Kes on pildil?

KUNST JA KIRJANDUS

26. Nimetage kunstnik, kelle töid näete.

27. Pärast õpinguid Tallinnas ja lühikest sõjaväelase karjääri asus ta kunsti õppima. Lõpetanud Peterburi Kunstiakadeemia kuldmedaliga, loobus mereministri poeg riiklikust stipendiumist õpingute jätkamiseks Itaalias ning suundus välismaale oma kulu ja kirjadega. Ta kodunes kunstnike seas kiiresti ning oli sage külastaja Rooma kohvikus Cafe Greco. Maalist „Suudlus“ (1839) on kunstnikul kaks erinevat varianti. Maal pani aluse kunstniku kuulsusele ning tõi Venemaale naasnud kunstnikule akadeemiku tiitli. Mõne aasta pärast teos litografeeriti, mis soodustas veelgi populaarsuse kasvu. Maal on kaunistanud Talvepalees keiserlikke apartemente. Maalist on tehtud hulganisti koopiaid tuntud kunstnike poolt ja kunstniku enda poolt. Üks neist asus ka Kaali mõisas Saaremaal (praegu KUMU-s) Nimetage kunstnik.

28. Kes on fotol oleva Bangladeshi Parlamendihoone arhitekt?

29. Kes on fotol olev kirjanik?

30. Kes on see luuletaja, reklaamimees, disainer ja illustreerija, toodud luuletuse autor? Ta on leiutanud kirjastiili „Kosmos“. Luulekogud „Ja sisalikud vastasid“; „Kõige ilusam sõda“, „Su ööd on loetud“.

Ma nägin

Eile.

Helekollast udu levis roostes Kalamajast. Ühest paremast pärisest, palju vanemast ajast.

Ma nägin.

Trammid orje viisid üles Ülemiste poole, väikesi telesõltlasi täitma Tallinna koole.

Eile.

Linnaisa kamarast kangi all keedeti sülti – kaunis hetk, peatu, talletu mu mälupealt!

Ma nägin.

Maaailma Arhitekt uinus põsakil lauale, kullerkuppe kasvas Mahamüüdu hauale.

Ma nägin.

Ostke, ostke, ostke – see ongi minu ihu, jooge januga põhjani, pealt puhudes vahu!

AJALUGU

31. Nimetage aasta?

- esimene dirižabel, Briti päritolu R-34 jõudis üle Atlandi ookeani lennates New Yorki
- rajati Hollandi lennukompanii KLM (vanim praegu tegutsev lennufirma maailmas)
- esimese naisena valiti Briti parlamenti Leedi Nancy Astor
- Tartus alustas tegevust kõrgem kunstikool Pallas
- Jõgeva ja Nuustaku said aleviks
- Sündisid Daniil Granin; Ilmar Talve; Juhan Peegel; Juan Manuel Fangio; Mihhail Kalašnikov; Doris Lessing
- Surid Anton Irv; Pierre-Auguste Renoir
- Nobeli rahupreemia sai Thomas Woodrow Wilson

32. Missuguse lahinguga seotud mälestusmärgid?

33. Kes oli see poliitik, diplomaat ja õigusteadlane (1884 – 1942), kelle valitsemisperioodil muudeti valitsusjuhi ametinimetust: peaministriks sai riigivanem. Olnud ka sõjaminister ja välisminister. Teda on nimetatud „kompromisside kuningaks“, sest ta oli osav lepitaja riikidevahelistes konfliktides. Käesoleval aastal ilmutab Eesti Post tema mälestuseks postmargi (sünnist 125 aastat).

34. Küsime hiilgava elukäiguga isikut (1867 – 1951). Karjääri algus polnud just roosiline: distsipliinile allumatuse pärast heideti ta välja kadetikoolist. Loobus soovist minna merele, sest teda köitsid hobused. Naabermaa ratsaväes tõusis peagi kindralleitnandiks. Hobuse kabjalöögist viieks tükiks purunenud põlvekeder, raskeim 13-st hobustega juhtunud luumurdudega traumadest, ei saanud takistuseks karjääriredelil. Täitusid keisri ihuarsti sõnad: „kuigi eskadroni juhtimisega võib teil tekkida raskusi, ei takista miski teid kamandamast rügementi ja saamast hiilgavaks kindraliks.“ Kindrali ja riigijuhi elutee lõppes Šveitsis. 2008.a. lõi küsitava kodumaal laineid tema eluloolisel ainesel põhinev film „Uurali liblikas“. Kes?

35. Eesti ajalukku on läinud „40 kiri“. Nendest neljakümnest ärksa meelega inimesest, keda selle tõttu nõuka ajal taga kiusati, on kolm täitnud taastatud Eesti Vabariigis ministri ametit. Kes?

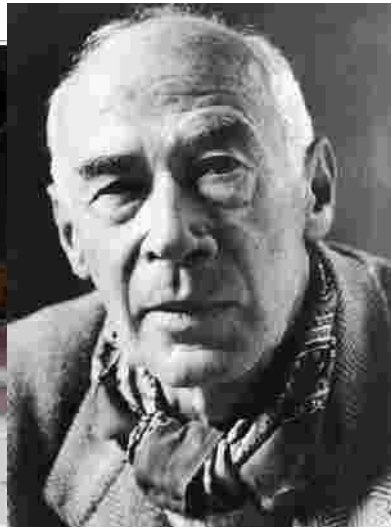
TEATER JA KINO

36. Kes on pildil olev näitleja ja kuidas on teatrietenduse nimi?

37. Hiljuti „Neitsi Maali“ auhinnaga pärjatud film jutustab 30 aastat nukkudega mänginud ja eesti nukufilmile aluse pannud kahe vanameistri Elbert Tuganovi ja Heino Parsi elust ja tööst. Kuidas on filmi pealkiri ja kes on autor?

38. Nimetage piltidel olijate perekonnanimi.

39. Kes on need kaks daami (foto aastast 1973) 2008.aastal manalasse varisenud moeguru Saint Laurenti kõrval?

40. Teatavasti kogus enim vaatajaid 2008.aastal Eestis film „HORTON“. Kes on Horton ja kes andis talle filmis hääle?

VARIA

41. Eesti Kaitseväge relvastusse on kuulunud Päälik; Uku; Wahtula; Waldoja. Millega tegemist?

42. Mis või kes on spelta; kamut; quinoa; tritik ?

43. See Eestis tavaline haudelind vooderdab oma pesa omaenese kuivatatud räppetompude (seedimatud toiduosakesed, mis oksendatakse välja) pulbristatud massi ja kõdunenud puudelt kistud puruga. Märjaks saades näeb pesa välja jälle ja on äratuntav juba lõhna järgi. Toiduks närilised, aga ei ütle ära ka rästastest, konnadest, mardikatest, sisalikest ja muttidest. Vaenlaseks nügised ja kakulised. Looduskaitse all. Nimetage lind?

44. Akadeemik Paul Ariste kirjutab oma mälestusteraamatus, et valis oma tütrele nimeks Marju Ilona kõige väiksema ja kõige suurema soome-ugri rahva nimede hulgast. Nimetage need kaks rahvast.

45. Leidke ühisosa!

1. Ilmatark Vadim Želnin
2. Kammloom
3. Harilik Äiatar
4. Punavöötaud
5. Vestmanni saarestik (Vestmann Vestmanni uulitsast (Pisuhänd), dirigent Hendrik Vestmann; laulja Olev Vestmann)
6. Bernd Freytag von Loringhoven
7. Eesti kultuuriatašee Moskvast Helene Tedre
8. President Arnold Rüütel
9. Vene troonipärija suurvürstinna Maria Romanova
10. Marita Lorenz
11. Sotsiaalteaduste doktor Taimi Tulva
12. Vaniliin
13. Biokütus, mis valmistati babassu- ja kookospähklite erisegust
14. Aurora
15. Alexander von Humboldt ja Johann Carl Friedrich Gauss
16. Lahmuse (Suure-Jaani vallas)
17. Klaxons
18. Lõhe, koha ja haug
19. Mstislav Rostropovitš
20. Jean Sibelius „Kurb valss“
21. International Moth
22. Kairit Olenko
23. Bjorn Dählie
24. Eesti Rukki Selts. Rukkivihk.
25. Nina Prinz (maailma kiireimaks naismootorratturiks peetav sakslanna)
26. Jasper Zoova
27. Otto Friedrich von Moeller
28. Eesti juurtega arhitekt Louis Kahn
29. Stephanie Meyer (Noorte menuserija „Videvik“; „Noorkuu“; „Päikesevarjutus“; „Koidukuma“ autor.)
30. Asko Künnap
31. 1919
32. Jäälahing 1242
33. Ants Piip
34. Carl Gustaf Emil Mannerheim
35. Marju Lauristin; Paul-Erik Rummo; Andres Tarand
36. Raivo E. Tamm „Ma olen iseenda naine“
37. Mait Laas „Ajameistrid“
38. Miller (filminäitleja Wartworth („Põgenemine“); kirjanik Henry ja muusik Glenn Miller)
39. Näitleja Catherine Deneuve ja baleriin Maia Plissetskaja
40. Elevant; Priit Võigemast
41. Tankid
42. Teraviljad
43. Kodukakk - aasta lind 2009
44. Vadja - Marju; ungari – Ilona
45. Skywalker